

It is shown that the costs of providing it are borne not only by business entities, but by the state, individuals and other groups of stakeholders. The role of public authorities in the process of ensuring environmental safety is covered. Considered individual measures to ensure environmental safety and their financing on the example of the city of Krivoy Rog. It was revealed that in order to overcome environmental problems, within the framework of the implementation of the Strategic Development Plan of the city of Krivoy Rog, a program was developed to improve the state of the environment for 2016-2025. It is shown that deputies of the Krivoy Rog city council, public organizations, specialists of the main scientific institutions of the city, as well as representatives of industrial enterprises took part in the development of this program. At the same time, it was determined that environmental safety is financed both at the expense of enterprises that pollute the environment, and budgets of various levels, including state and local. It is grounded that ensuring environmental safety is a versatile process, which is characterized by administrative and economic methods of influence from public authorities. At the same time, this process can be both positive and negative in terms of the costs of enterprises. The positive impact is manifested in measures of tax incentives for enterprises that are widely reported in economic works. In addition, this impact is in the implementation and financing of measures to support environmental safety by local governments. This effect has a positive effect on reducing the costs of enterprises both directly and indirectly. Indirect (indirect) influence manifests itself through several directions, one of which is the reduction of days of disability of employees of enterprises associated with diseases due to environmental problems. The negative impact is manifested in non-compliance with environmental legislation as various kinds of fines, penalties, and so on. The conclusion is made about the feasibility of assessing the indicator of the level of shortage (stock) of resources allocated to ensure environmental safety, taking into account their sources.

Keywords: executive committee, expenses, environmental safety, environmental program, financing.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2018

УДК 336:37

DOI 10.33111/sedu.2018.43.105.117

Усик Віра Іванівна*

ПОРЯДОК ВСТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВИЛ В СФЕРІ ОСВІТИ: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Освіта виконує особливу роль для розвитку економіки та суспільства. Механізм фінансування сфери освіти є недосконалим і потребує модернізації. У статті наголошено на важливості усвідомлення змісту фі-

* Усик Віра Іванівна — к.е.н., доцент, докторант кафедри національної економіки та публічного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» vivayoung70@gmail.com

нансових правил у сфері освіти задля ефективного прийняття управлінських рішень на їх основі. Для того, щоб стати ефективним інструментом регулювання, правила мають бути обґрунтовані, або, іншими словами, виведені. В основу нашого дослідження покладено припущення, що обґрунтування правил фінансування освітньої сфери передбачає кілька ітераційних кроків (етапів). Завдяки цьому створюються кількісні орієнтири для діяльності урядів, контролю цієї діяльності та підстави для формування певних очікувань.

Ключові слова: фінансові правила, сфера освіти, аналіз макроекономічної політики.

Вступ. Рішення у сфері державного управління повинні спиратися на результати макроекономічного аналізу через вибір таких засобів регулювання, які забезпечують ефективне рішення наявних проблем. Мова йде про інструментарій макроекономічної політики, що являє собою гіпотези та фундаментальні ідеї, прийоми(методи) якісного аналізу макроекономічних процесів і явищ. Такий інструментарій макроекономічної політики, як аналіз макроекономічних правил є не новим для економічної теорії, але історія їх впровадження та аналіз виконання датована не так давно в світовій практиці. Актуальність проблеми існування правила макроекономічної політики пояснюється тим, що саме чітко встановлені норми та процедури змушують органи публічного управління працювати на довгострокову перспективу. Зважаючи на особливу роль освіти, усвідомлення змісту урядових фінансових правил цій сфері повинен стати важливим елементом публічного управління будь-якою національною економікою. Сучасні тенденції розвитку свідчать, що освіта та інвестиції в людські ресурси є одним із пріоритетів національних стратегій та національних політик, економічного та технічного прогресу. Д-р Джим Кім, президент Світового банку, заявив, що країнам потрібно «більше і ефективніше інвестувати населення». Він навіть приклад Сингапуру, де ще в 1950 році в середньому дорослі люди мали лише два роки закінченого навчання, а наразі країна займає одне з кращих результатів за показниками освіти у світі та є першою у рейтингу за індексом людського капіталу [1]. У 2014 р. канадський уряд визнав міжнародну освіту ключовим фактором у створенні нових робочих місць і покращенні добробуту [2]. У більшості випадків дослідження науковців наводять, освіта як фактор економічного зростання має вплив на збільшення як індивідуальної, так і суспільної продуктивності праці, тобто має значний вплив на економічне зростання. Більш того, сама освітня галузь стає однією з провідних продуктивних галузей в економіці розвинених держав та сприяє їх конкурентоспроможності на світових ринках. За оцінками експертів, у країнах з найбільш розвинутою економікою в середньому 60 % приросту національного доходу визначається приростом знань і освіченістю суспільства [3]. Дослідники Бергер і Фішер відзначали, що якщо держава інвестує в освіту, то вона створює міцну основу для економічного успіху та спільного процвітання [4].

Відомі економісти Ф. Кідланд та Е. Прескотт у своїй роботі[5] зазначали, що економічні показники країн можна значно підвищити, якщо спиратися на певні

правила політики. Вони виявили, що якщо уряд твердо слідує встановленим правилам економічної політики, то результати політики мають набагато кращі результати. Але «у демократичному суспільстві потрібно аби обрані правила були простими та зрозумілими, аби було зрозумілим, коли уряд відхиляється від політики». Тобто правила, по-перше, повинні бути інституціоналізовані, тобто визнаватися урядами і презентуватися в офіційних документах у вигляді певних вимоги, алгоритмів дій, індикаторів оцінювання тощо, а, по друге, правила, на відміну від дискретних дій гарантують більшу передбачуваність наслідків дій уряду та конкретизують суб'єктів відповідальності.

Постановка завдання. Питання фінансових правил в освіті є особливо актуальним для національних економік з незавершеними інституційними реформами, до яких належить українська економіка. Це пояснюється тим, що доцільна й передбачувана згідно правил діяльність уряду у найважливішій сфері життя суспільства — освіті — може стати двигуном і маркером реальних перетворень всієї національної економіки.

Метою дослідження є аналіз наявного в арсеналі сучасної макроекономіки інструментарію задля виведення та обґрунтування алгоритму побудови фінансових правил у сфері освіти. Завдання дослідження полягає в обґрунтуванні правил фінансування освітньої сфери на основі досвіду в царині досліджень і фіскальних, і монетарних правил при акцентуванні уваги на поданні цих правил у вигляді рівнянь між макрофінансовими змінними. Предметом дослідження є правила політики як важливий елемент наукового інструментарію та системи сучасного публічного (державного) управління. Об'єктом дослідження є освітня сфера як частина загальної проблеми правил політики.

Результати. Правила макроекономічної політики є важливим елементом системи сучасного державного регулювання, а також наукового інструментарію макроекономіки поряд із фундаментальними гіпотезами й припущеннями, алгоритмами обґрунтування тверджень, пояснювальними моделями, засобами формалізації. Класифікація правил макроекономічної політики містить такі дві групи, як монетарні та фіскальні. Але, світовий досвід підтверджує, що такі правила можуть мати місце і в інших сферах, наприклад, у сфері освіти. Безперечно це стосується фінансових (фіскальних) правил, які забезпечують фіскальну дисципліну та пріоритетність державних видатків у певній аналізованій сфері. Але досвід побудови та використання правил монетарної політики не потрібно нехтувати.

Правила макроекономічної політики відображають певний рівень теоретичного усвідомлення зв'язків макроекономічних явищ. Ці правила мають об'єктивне підґрунтя у вигляді залежностей (співвідношень, пропорцій) між макроекономічними змінними. Відповідно виведені правила можна перевірити за допомогою економетричних методів. На основі виведених залежностей мають формулюватися вимоги щодо практичних дій у певній сфері державного регулювання. Тобто, інституціалізація правил урядової політики передбачає визначення переліку індикаторів та їхніх порогових значень. Відповідно, створюються кількісні орієнтири для діяльності урядів із метою її контролю та підста-

ви для формування певних очікувань, тобто «для ефективності правила потрібно створити механізми підзвітності, контролю та нагляду» [6].

При побудові правила виділяють три ключові етапи розробки правила політики: 1) вибір початкової форми правила; 2) визначення рівноважних значень параметрів, що включаються у правило; 3) оцінювання параметрів і коефіцієнтів, що включені у правило [7], а основні елементи макроекономічних правил мають полягати у визначенні мети і сфери їх застосування; створенні нормативно-правової бази для їх впровадження і функціонування; моніторинг їх дотримання; чіткому окресленні умови, за яких можливе тимчасове недотримання правил та наслідків в разі недосягнення відповідних установлених параметрів [8].

Загалом немає ніяких чітких рекомендацій для будь-якого конкретного правила. Правильний спосіб мислення про проблеми в тій чи іншій теорії і політиці не повинен містити обмежень, але повинен включати ширші міркування економічної науки, а самі проблеми повинні бути прозорими. Поінформовані учасники демократичного процесу зможуть і повинні розуміти основи макроекономічних правил.

Обґрунтування правил фінансування освітньої сфери має спиратись на досвід у царині досліджень і фіскальних, і монетарних правил при акцентуванні уваги на поданні цих правил у вигляді рівнянь між макрофінансовими змінними.

Монетарні правила, здебільшого, подаються у вигляді рівнянь з певними кількісними параметрами (коефіцієнтами при змінних). Найвідомішим монетарним правилом є правило Тейлора, стаття про макроекономічну політику якого спричинила серію нових досліджень і перевірок виведеної ним залежності. Ця дискусія значно просунула вперед теорію правил макроекономічної політики. В своїх працях Джон Тейлор описує покроковість (етапність) виведення монетарного правила від власне ідеї правила до його формалізації у вигляді рівняння. Різні варіанти правила Тейлора стали «інструментом для обговорень політики, що сприяло зближенню між практикою монетарної політики та дослідженням грошово-кредитної політики та стало важливим кроком для позитивного та нормативного аналізу» [93], тобто виведення правил дає змогу поєднати теоретичні та практичні знання в певній сфері задля створення певного довідника з аналізу політики з врахуванням специфіки в різні періоди розвитку.

Фінансові (фіскальні) правила вперше було обґрунтовано як специфічні нормативно-правові правила та процедури, які обмежують і раціоналізують фінансову діяльність держави [10]. У другій половині ХХ ст. вони почали активно використовуватися провідними країнами світу у практиці державних фінансів. Вони розроблялися з метою коригування деформованих стимулів політиків щодо надмірного витрачання бюджетних коштів, посилення їхньої фіскальної відповідальності та збереження боргової стійкості. У багатьох країнах вони відіграють важливу роль у системі заходів із подолання фіскальних дисбалансів і сприяють підтриманню довіри й досягненню політичного консенсусу щодо курсу бюджетно-податкової політики. Фінансові правила, зазвичай, презентуються у вигляді критичних — таких, що не мають бути перейдені при реалізації фі-

нансової політики — значень важливих макрофінансових пропорцій (балансів). Початок сучасного етапу застосування фінансових правил можна вважати 1990-ті роки. Саме тоді були прийняті такі важливі документи, як Закон про фінансову відповідальність (Нова Зеландія, 1994 р.) і Пакт стабільності та зростання ЄС (Амстердам, 1997 р.). Актуальність встановлення правил у цей період зумовлена істотною різницею в частці державного боргу у ВВП між країнами зі схожими економіками. Пік інтересу до правил фінансової (фінансової) політики припадає на більш пізній період — кінець 2000-х—2010-ті роки. Цей період пов'язаний з формуванням значних макрофінансових диспропорцій в національних економіках багатьох країн, з фінансовою кризою 2008—2010 років, необхідністю подолання її наслідків і запобігання нових макрофінансових диспропорцій. У міжнародній практиці фінансові правила переважно встановлюються законодавством вищого рівня — Конституцією, законом про фінансову відповідальність, Бюджетним кодексом тощо. Технічні аспекти обчислення фінансових показників, інструменти контролю чи включення запобіжних заходів при наближенні до граничних рівнів зазвичай регламентуються нормативно-правовими актами або законодавством нижчого рівня. Серед основних документів Європейського Союзу, що пояснюють правила фінансової політики щодо обмежень дефіцитів бюджетів і державного боргу країн ЄС, варто назвати «Six Pack» (2011), «Excessive Imbalances Procedure» (2016), «Excessive Deficit Procedure» (2018).

Потенціал фінансових правил у реалізації макроекономічної політики реалізується з метою мінімізації впливу макроекономічних шоків, досягнення довгострокових орієнтирів при плануванні державної фінансової політики, коригування обсягів державних витрат і непродуктивного нарощування боргу у періоди спаду з метою підвищення фінансової відповідальності та стійкості державних фінансів [11]. Але «фінансові правила є ефективними, коли вони підтримуються сильною політичною волею або інституційними механізмами виконання і контролю» [12].

Звичайно, ми можемо говорити, що макроекономічні правила, як і будь які інші, залишають мало простору для змін, якщо їх варто здійснити через певні зовнішні (а можливо і внутрішні) шоки. У таких випадках країни можуть використовувати певні комбінації правил або правила з винятками. Ну або ж внести певні зміни, але «пояснити причину змін та нове правило політики для громадськості» [13].

З огляду на міжнародний досвід, для забезпечення ефективності фінансових правил повинні виконуватися такі передумови: а) готовність влади брати зобов'язання щодо утримання довгострокової стабільності державних фінансів та усвідомлення нею відповідальності перед суспільством; б) наявність надійної статистичної бази й установ, спроможних скласти достовірні макроекономічні й фінансові прогнози; в) охоплення чинною системою звітності основних економічних показників; г) наявність системи внутрішнього й зовнішнього аудиту державних фінансів, котра гарантуватиме відповідальність і підзвітність влади; д) оприлюднення та публікація адекватних даних, що створюють умови для зовнішнього моніторингу дотримання фінансових правил.

В основу нашого дослідження покладено припущення, що обґрунтування правил фінансування освітньої сфери передбачає кілька послідовних етапів. Результатом має стати формалізація рівнянь, де в якості ендогенних змінних фігуруватимуть певні показники фінансування освітньої сфери. Формалізація правил у вигляді рівнянь надає можливість чітко зафіксувати, про які макроекономічні змінні йдеться та яким об'єктивно є характер зв'язків між ними.

Вважаємо, що механізм планування фінансування видатків на освіту свідчить про значення, яке надається галузі у забезпеченні суспільного розвитку. Тому створення фінансових правил у цій сфері в Україні є надто важливим та актуальним питанням. Спираючись на існуючий досвід виведення правил політики, ми пропонуємо такий порядок виведення правил фінансування освітньої сфери:

1. Формулювання ідеї правил. Формалізації правила виводяться на основі певних теоретичних припущень і з урахуванням обмежень, що є у кожній сфері. Зрозуміло, що теоретичні припущення певною мірою звужують сферу застосування правил, але ідея є своєрідним теоретичним підґрунтям та інструментом організації наших уявлень про правила політики. Фундаментальна ідея правил фінансування освіти, як нам здається, пов'язана з відповіддю на питання: від чого (від яких показників) залежать показники фінансування освіти та на що вони можуть впливати.

2. Оцінка суттєвості зв'язків змінних згідно ідеї правил. Попри можливі теоретичні нюанси правила політики ґрунтуються на усвідомленні й визнанні макроекономічних (макрофінансових) обмежень, характер котрих визначається тією сферою, з якою вони пов'язані. Головним макроекономічним обмеженням фінансової сфери можна вважати бюджетне обмеження уряду — формалізований зв'язок між урядовими витратами та джерелами їх фінансування. Саме на цьому етапі розпочинається аналіз результатів економетричних розрахунків. Для встановлення і пошуку правил у сфері освіти запропоновано показники за такими 4 групами як показники фінансування освіти, макроекономічні показники, показники інноваційності національної економіки, показники, пов'язані з віковою структурою. Другий етап характеризується аналізом зв'язків між показниками фінансування освіти та іншими групами відібраних показників.

Обсяг фінансування освіти в різних країнах встановлюють у відсотках від ВВП, що означає їх пряму залежність від рівня розвитку економіки. У тому числі спостерігаються наступні тенденції: чим вищий є рівень розвитку економіки (величина ВВП), тим більший обсяг фінансових ресурсів має вища освіта [14]. Дослідники стверджують, що «державне фінансування освіти залежить від рівня ВВП, тому широкий доступ можуть собі дозволити лише багаті країни» [15].

Одне з досліджень, де був проведений регресійний аналіз, показав, що рівень ВВП пояснює 13 % варіації обсягу державних видатків на вищу освіту в різних країнах. Статистичні дані засвідчили, що економічний розвиток суспільства й справді має вплив на розподіл видатків у освітній сфері. Однак цей фактор не є визначальним [16]. Це не єдине дослідження, яке показало, що існує чітка кореляція між економічним зростанням та інвестиціями в освіту.

У доповіді ООН про розвиток людини за 2014 рік підкреслюється, що «вся державна політика, особливо макроекономічна, має розглядатися як засіб, а не як самоціль». Актори доповіді зазначають, що ті, хто розробляє політику повинні винести на порядок денний ряд ключових питань — чи здійснює вплив економічне зростання на такі важливі сфери життя суспільства, як здоров'я, освіта, доходи, безпека і особисті свободи. [17].

Що ж стосується інноваційного потенціалу країни, то він має високу залежність від рівня цифрових навичок населення [18]. Але чи залежить фінансування освіти від рівня інноваційного розвитку? Беззаперечно так, адже «в умовах неналежного зв'язку між структурою підготовки спеціалістів у закладах освіти і реальними потребами економіки» [19] ми не досягнемо високих результатів розвитку. Дані свідчать, що в Україні відсутній взаємозв'язок між обсягом фінансування первинної та середньої освіти і рівнем знань з математики та природничих наук. Це підтверджує факт недостатньої ефективності використання фінансових ресурсів в окремих країнах, у тому числі і в Україні [20]. Окрім того, існують економіко-математичні дослідження взаємозв'язку між зміною частки інноваційної продукції у ВВП та динамікою бюджетних витрат на певні рівні освіти, які підтверджують зроблений вище висновок про наявність в Україні дисбалансу між високим освітнім рівнем населення і розвитком економіки на інноваційних засадах. Останні взято з лагами від 1 до 5 років, оскільки «інноваційна результативність» освіти проявляється із запізненням щодо періоду здійснення витрат на освіту. [21]. Відповідно перед країнами світу стоїть проблема активної розбудови нової економіки, характерними ознаками якої є «домінування в структурі ВВП високотехнологічних галузей (інформаційно-комунікаційних і комп'ютерних технологій, біотехнологій, безвідходних та екологічно чистих технологій у базових галузях промисловості тощо), а також сфери високоінтелектуальних послуг, яка вимагає інтенсивного використання знань» [22]. Підвищення економічної ефективності освіти у рамках розбудови «знаннєвого» середовища потребує насамперед підвищення якості професійно-технічної і вищої освіти та ступеня їх відповідності потребам інноваційної економіки. Це означає, що в певний період розвитку саме на ці рівні освіти варто виділити більшу частку у фінансуванні.

Окрім того, модель Аземоглу-Зіліботі-Агіон свідчить, що технології розробляються в розвинених країнах для доповнення кваліфікованої робочої сили, тоді як країни, що розвиваються, отримують найбільшу користь від технологій, які взаємодоповнюють некваліфіковану робочу силу, тому невідповідність технологічних навичок ускладнює адаптацію нових технологій в країнах, що розвиваються. Навіть якщо країни, що розвиваються, матимуть повний доступ до новітніх технологій, різниця у продуктивності буде існувати, адже населення не матиме достатнього рівня освіченості [23].

Твердження про те, що певні аспекти фінансування освіти пов'язані з віковою структурою населення, не потребує доведення як очевидне. Але наведено кілька відомих фактів.

В Україні у період 2000—2008 рр. рівень безробіття робітників з середньою та вищою освітою (14,6 %) суттєво перевищував рівень безробіття малоосвіче-

них робітників з початковою і нижчою освітою (6,7 %) [17]. Ці цифри можуть бути свідченням того, що не існує попиту на достатньо кваліфіковане та освічене населення; що не має відповідності між попитом на робочу силу та напрямками фінансування сфери освіти; про низьку якість робочої сили через низький рівень наданих освітніх послуг [21].

Gemmell [24] стверджував, що зростання та рівень початкової освіти впливають на зростання ВВП, тоді як зростання середньої освіти має незначний негативний вплив на зростання виробництва. Інші дослідники стверджують, що середня та післядипломна освіта мають більше значення для зростання, ніж початкова освіта. Як свідчить досвід Греції, яка за кількістю вступників до ЗВО після закінчення середньої освіти посідає перше місце, кількість не завжди переходить у якість [20].

3. Відбір ендогенних та екзогенних змінних з суттєвими зв'язками. На даному етапі відбувається відбір залежностей між змінними для подальшого дослідження за критерієм частоти і беззаперечно за критерієм змістовності залежностей (що змушувало відмовлятися від подальшого аналізу тих зв'язків з високою частотою, які важко пояснити, виходячи з природи явищ).

4. Визначення gaps між фактичними та трендовими значеннями відібраних змінних. Skorиставшись підходом, який використовувався дослідниками монетарних правил — оцінювання зв'язків не між самими змінними, а між їх gaps — ми так само оцінювали gaps. У нашому випадку йдеться про gaps між фактичними значеннями та значеннями трендів змінних, відібраних на третьому етапі.

5. Виведення рівнянь залежностей між gaps. Формалізація правил відбувається через створення певних рівнянь, які показують суттєві залежності макроекономічних змінних. Завершальний етап запропонованого алгоритму виведення фінансових правил передбачає побудову регресійних рівнянь за панельними даними gaps. У випадку відповідності рівнянь статистичним критеріям якості, процедура виведення правил може вважатись завершеною.

У результаті успішного виконання усіх 5 етапів ми отримуємо рівняння, що відповідають необхідним статистичним критеріям якості й дають можливість робити висновки про те, як мають змінюватись показники фінансування освіти при зміні інших макроекономічних показників.

Беззаперечно, запропоновані правила будуть супроводжуватися окремими супутніми заходами щодо їх впровадження, які, по суті, є напрямками розробки організаційно-економічного забезпечення моделі фінансової політики в освітній сфері політики на основі фінансових правил.

Звичайно жодне правило не є ідеальним для будь-якої ситуації. Але політика буде ефективнішою, якщо вона буде стратегічно спланована і спрямована на досягнення довгострокових цілей, а не створюватиметься хаотично аби відреагувати на тимчасові ситуації. Беззаперечно можна стверджувати, що жодні правила не здатні запобігти непередбачуваним ситуаціям, але ми вважаємо, що існування правил, навіть іноді не досконалих, буде підвищувати рівень відповідальності та ефективного управління. Вважаємо, що грамотно сформульовані фінансові правила сприятимуть довгостроковій фінансовій стабільності освітньої сфери та підвищуватимуть якість освітніх послуг.

Висновки. Правила макроекономічної політики є усвідомленими вимогами до діяльності урядів, які мають реалізуватися в процесі здійснення макроекономічної політики. Тобто ці правила є формалізованою й, здебільшого, інституціо-налізованою відповідальністю урядів. Правила політики повинні ґрунтуватися на визнанні макроекономічних (макрофінансових) обмежень, характер котрих буде визначатися сферою освіти. Правила політики можуть відображати певний рівень зв'язку між макроекономічними явищами. Цей зв'язок може стати підґрунтям для формулювання вимог щодо практичних дій у сфері освіти.

Теоретичний результат досліджуваної проблеми полягає у висновку про достатній масив в сучасній макроекономіці інструментарію для аналізу макроекономічної політики з позицій правил. Внесок дослідників монетарних правил у теорію правил пов'язаний з нагромадженим досвідом формалізації зв'язків між макроекономічними (включно з монетарними) змінними. Внесок дослідників фінансових (фіскальних) правил втілюється у досвіді аналізу макрофінансових дисбалансів та процедур їх запобігання.

Прикладний результат дослідження проблеми обґрунтування правил фінансування освіти полягає у застосуванні 5-етапного алгоритму, в результаті якого буде статично підтверджено зв'язок між показниками фінансування освіти та іншими групами показників, які мають вплив на розвиток сфери освіти. Ці розроблені фінансові правила в освіті повинні стати невід'ємним елементом механізму макроекономічної політики, яка зорієнтована на транспарентність, відповідальність і довгострокову ефективність державних фінансів. Власне їхня розробка, статистична перевірка та формулювання рекомендацій стануть об'єктом подальших досліджень.

Література

1. Kamal A. Not pounds and pence — here's a different way to measure our wealth // BBC news, 2017. URL: <https://www.bbc.com/news/business-45816049>.
2. Харламова Г. Британська модель фінансування вищої освіти: уроки для України. Бюлетень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2017. — № 194. — С. 58–66. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/ekonom_194_2017.pdf.
3. Прокопенко І. Ф., Мельникова О. В. Вища освіта як чинник економічного зростання України: сучасний стан та перспективи розвитку // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка. — 2017. — Вип. 17. — С. 5-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_eko_2017_17_3.
4. Berger N., Fisher P. A Well Educated Workforce Is Key to State Prosperity. August 22, 2013. URL: <http://schottfoundation.org/resources/well-educated-workforce-key-state-prosperity>.
5. Kydland F., Prescott E. Rules rather than discretion: the inconsistency of optimal plans // Journal of political economy. — 1977. — Vol. 85, № 3. — P. 373—496.
6. Cotarelli C. Fiscal rules — anchoring expectation for sustainable public finance. Prepared by the Fiscal Affairs Department International Monetary Fund. URL: <http://www.imf.org/external/.../2009/121609.pdf>.
7. Савченко Т. Г. Методологічні підходи до розробки монетарного правила в Україні // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 5. — С. 268—278.

8. Уманський І. І. Стійкість державних фінансів в умовах євроінтеграційних процесів // *Фінанси України*. — 2015. — № 1. — С. 9—28.
9. Orphanides A., Taylor Rules. Board of Governors of the Federal Reserve System. URL: <https://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2007/200718/200718pap.pdf>
10. Бреннан Дж., Бьюкенен Дж. Причина правил. Конституционная политическая экономия // В кн.: *Этическая экономия: исследования по этике, культуре и философии хозяйства*. — СПб.: Экономическая школа, 2005. — 272 с.
11. Антонов М. С. Впровадження фіскальних правил як основи управління борговою стійкістю в Україні в умовах проциклічності фіскальної політики // *Бізнес Інформ*. — 2016. — № 6. — С. 197-203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_6_31
12. Єгоричева С. Б. Передумови ефективної бюджетної політики: досвід ЄС // *Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (6-8 жовтня 2016 р., м. Хмельницький — Кам'янець-Подільський)*. — 2016. — С. 87-88
13. Taylor, J. B. «Requirements for Policy Rules for the Fed,» Testimony Before The Committee on Financial Services, US House of Representatives. URL: <https://financialservices.house.gov/uploadedfiles/hhrg-113-ba00-wstate-jtaylor-20140710.pdf>
14. Красільник О. В. Проблеми та перспективи фінансування вищих навчальних закладів України // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. — 2015. — № 2 (167). — С. 110-117.
15. Мулявка В. Універсалізація вищої освіти: популістичне гасло чи закономірний процес // *Журнал соціальної критики «Спільне»*. URL: <https://commons.com.ua/uk/universalizatsiya-vishhoji-osviti-populistiche-gaslo-chi-zakonomirnij-protses/>
16. Bils M., Klenow P. Does Schooling Cause Growth? // *American Economic Review*. — 2000. — no. 90. — P. 1160-1183.
17. Human development report 2014. URL: <http://hdr.undp.org/en/2014-report/download>
18. OECD, *Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills*, OECD Publishing, Paris. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264265097-en>
19. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Аналітична записка Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1537>
20. Башко В. Фінансування освіти: скільки, кому і як? // *«ZN.UA»*. URL: <https://dt.ua/finances/finansuvannya-osviti-skilki-komu-i-yak-.html>
21. Лебеда Т. Б. Вплив освіти на економічну динаміку в Україні // *Економіка і прогнозування*. — /econprog_2014_4_10
22. Україна у вимірі економіки знань / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. — К. : «Основа», 2006. — 592 с.
23. Acemoglu D., Aghion P., Zilibotti F. Distance to Frontier, Selection, and Economic Growth. // *Journal of the European Economic Association*. — 2002. — 4(1). — P. 37-74.
24. Gemmell N. Evaluating the Impacts of Human Capital Stocks and Accumulation on Economic Growth: Some New Evidence. // *Oxford Bull. Econ. Statist.* — 1996. — 58:1. — P. 9—28.

References

1. Kamal, Ahmed. Not pounds and pence — here's a different way to measure our wealth. BBC news, 2017. <https://www.bbc.com/news/business-45816049>.
2. Kharlamova, H. «Brytanska model finansuvannya vyshchoi osvity: uroky dlia Ukrainy.» [«British Higher Education Financing Model: Lesson for Ukraine»]. *Biuletен Kyivskoho*

natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, 194 (2017): 58–66. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/ekonom_194_2017.pdf. [in Ukrainian].

3. Prokopenko, I. F., and Melnykova, O. V. «Vyshcha osvita yak chynnyk ekonomichnoho zrostannia Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku.» [«Higher education as a factor of Ukraine's economic growth: the current state and prospects of development»]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody*. Ekonomika, 17 (2017): 5-14. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_eko_2017_17_3 [in Ukrainian].

4. A Well Educated Workforce Is Key to State Prosperity By Noah Berger and Peter Fisher August 22, 2013. <http://schottfoundation.org/resources/well-educated-workforce-key-state-prosperity>.

5. Kydland, F., and Prescott, E. «Rules rather than discretion: the inconsistency of optimal plans» *Journal of political economy*, vol. 85, no. 3 (1977) : 373—496.

6. Cotarelli, C. «Fiscal rules — anchoring expectation for sustainable public finance» *Fiscal Affairs Department International Monetary Fund*, 2009. <http://www.imf.org/external/.../2009/121609.pdf>.

7. Savchenko, T. H. «Metodolohichni pidkhody do rozrobky monetarnoho pravyla v Ukraini.» [«Methodological approaches to the development of a monetary rule in Ukraine»]. *Aktualni problemy ekonomiky*, 5 (2012): 268-278. [in Ukrainian].

8. Umanskyi, I. I. «Stiikist derzhavnykh finansiv v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv» [«Statikist of public finances in the conditions of European integration processes»]. *Finansy Ukrainy*, 1 (2015): 9-28. [in Ukrainian].

9. Orphanides, A. «Taylor Rules. Board of Governors of the Federal Reserve System» (2007). <https://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2007/200718/200718pap.pdf>

10. Brennan, Dzh., and Byukenen, Dzh. «Prichina pravil. Konstitutsionnaya politicheskaya ekonomiya» [«The reason for the rules. Constitutional political economy »]. in *Eticheskaya ekonomiya: issledovaniya po etike, kulture i filosofii hozyaystva*. [Ethical economy: research on ethics, culture and philosophy of the economy]. SPb.: Ekonomicheskaya shkola, 2005. [in Russian].

11. Antonov, M. S. Vprovadzhennia fiskalnykh pravyl yak osnovy upravlinnia borhovoiv stiikistiu v Ukraini v umovakh protsyklichnosti fiskalnoi polityky. *Biznes Inform*, 6 (2016): 197-203. [in Ukrainian].

12. Yehorycheva, S. B. «Peredumovy efektyvnoi biudzhetnoi polityky: dosvid YeS» [«Prerequisites for effective fiscal policy: experience of the EU.»]. *Mekhanizmy, stratehii, modeli ta tekhnolohii upravlinnia ekonomichnymy systemamy za umov intehratsiinykh protsesiv: teoriia, metodolohiia, praktyka: Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (6-8 zhovtnia 2016 r., m. Khmelnytskyi — Kamianets-Podilskyi): 87-88*. [in Ukrainian].

13. Taylor, J. B. «Requirements for Policy Rules for the Fed,» Testimony Before The Committee on Financial Services, US House of Representatives, 2014. <https://financialservices.house.gov/uploadedfiles/hhrg-113-ba00-wstate-jtaylor-20140710.pdf>

14. Krasilnyk, O.V. «Problemy ta perspektyvy finansuvannia vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy» [«Problem and prospects of financing of higher educational institutions of Ukraine»]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. Ekonomika, 2(167) (2015): 110-117. [in Ukrainian].

15. Muliavka, V. «Universalizatsiia vyshchoi osvity: populistychne haslo chy zakonimirnyi protses» [«Universalization of higher education: a populist slogan or a natural process»]. *Zhurnal sotsialnoi krytyky «Spilne»*. <https://commons.com.ua/uk/universalizatsiya-vishhoyi-osviti-populistichne-gaslo-chi-zakonomirnij-protses/>. [in Ukrainian].

16. Bils, M., and Klenow, P. «Does Schooling Cause Growth?». *American Economic Review*, 90 (2000): 1160-1183.
17. Human development report 2014. <http://hdr.undp.org/en/2014-report/download>
18. OECD. *Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills*, OECD Publishing, Paris, 2016. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264265097-en>
19. Hlobalni tendentsii i problemy rozvytku osvity: naslidky dlia Ukrainy. [Global Trends and Problems of Education Development: Implications for Ukraine]. *Analitichna zapyska Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. <http://www.niss.gov.ua/articles/1537> [in Ukrainian].
20. Bashko, V. «Finansuvannia osvity: skilky, komu i yak?». [«Financing education: how many, who and how?«] (2016). <https://dt.ua/finances/finansuvannya-osviti-skilki-komu-i-yak-.html> [in Ukrainian].
21. Lebeda, T. B. «Vplyv osvity na ekonomichnu dynamiku v Ukraini». [«Influence of education on economic dynamics in Ukraine.«]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, 4 (2014): 110-121. [in Ukrainian].
22. *Ukraina u vymiri ekonomiky znan* [Ukraine in the Measure of Knowledge Economy]. Ed. V. M. Heits. K.: «Osнова», 2006. [in Ukrainian].
23. Acemoglu, D., Aghion, P., and Zilibotti, F. «Distance to Frontier, Selection, and Economic Growth». *Journal of the European Economic Association*, 4 (1) (2002): 37-74.
24. Gemmill, N. «Evaluating the Impacts of Human Capital Stocks and Accumulation on Economic Growth: Some New Evidence.» *Oxford Bull. Econ. Statist.*, 58:1 (1996): 9-28.

ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТЬ ПОСТРОЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ ПРАВИЛ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ПРИКЛАДНОЙ АСПЕКТ

В.И. Усик, к.э.н., доцент, докторант
кафедры национальной экономики и
публичного управления ГВУЗ «Киевский
национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»

Аннотация. Образование выполняет особенную роль для развития экономики и общества. Механизм финансирования сферы образования является несовершенным и нуждается в модернизации. В статье отмечается важность осознания содержания финансовых правил в сфере образования для эффективного принятия управленческих решений на их основе.

Ключевые слова: бизнес-стратегия, стратегический менеджмент, стратегическое адаптация, бизнес-процессы, стратегический императив.

THE PROCEDURE FOR THE CONSTRUCTION OF FINANCIAL RULES IN THE EDUCATION: APPLIED ASPECTS

Vira I. Usyk, PhD,
SHEI «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman»

Abstract. One of the most problematic aspects of education is the financial aspect. Recently, there are more and more discussions about the effectiveness of the financial mechanism in the field of education, identifying the strengths

and weaknesses of the national financing systems in different countries of the world. One of the tools for improving the financial mechanism in education can be policy rules. The rules should be reasonable to become an effective instrument of regulation. One of the reasons for the constant theoretical and applied interest in policy rules, in our opinion, is the need for their permanent specification, modification under the new conditions, specialization.

The rules have advantages over discrete actions, at least, as they ensure greater predictability of consequences of government actions and specify liable parties. The assumption that the substantiation of financial rules for educational sector involves several iterative steps (stages) is the basis of our study.

The substantiation can be completed with the formalization of equations, where the endogenous variables will be specific indicators of financing education sector. Thus can be stated the quantitative targets for the government function and controlling its activities, as well as certain basis for our expectations.

The rules should be reasonable to become an effective instrument of regulation.

Keywords: business strategy, strategic management, strategic adaptation, business processes, strategic imperative

Стаття надійшла до редакції 31.10.2018